

НЕОБХІДНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ АГРАРНОЇ РЕФОРМИ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ В ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

*Н.В. Лагодієнко, к.е.н., доцент
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв*

Тривалий час українське аграрне виробництво розвивалося в рамках командно-адміністративної моделі економіки. Відтворюючи та накопичуючи відомі властиві їй негативні риси – низький рівень мотивації праці, низький рівень механізації та автоматизації виробництва, недостатні темпи зростання продуктивності праці, невиправдано висока ресурсоемність виробництва, невиправдано високі втрати при транспортуванні та зберіганні продукції (особливо сільськогосподарської), неефективний менеджмент, централізоване планування обсягів і структури виробництва, яке ігнорувало справжні суспільні потреби в товарах і послугах, та багато іншого. В кінці 80-их рр. XX ст. сформувалася критична маса факторів, які яскраво засвідчили, що стара модель економіки не спроможна забезпечити задоволення більшості суспільних потреб – прихований масовий дефіцит кінцевих товарів і послуг став настільки явним, що його більше не було змоги ігнорувати. Господарський механізм економіки країни потребував докорінної зміни шляхом реформування та переходу на ринкові принципи діяльності. З цього приводу Жулканич Н. М., Газуда Л. М. та Лендел М. А. слушно зауважують чинники, що призвели до аграрної кризи:

- відчуження селянина від засобів виробництва, позбавлення його права володіти землею і виробленою продукцією;
- ігнорування селянської сім'ї, як особливого економічного феномену;
- заміна економічних стимулів регламентованим адмініструванням, практика суб'єктивного втручання в об'єктивні економічні процеси, розповсюдження і домінування командних методів управління в сільському господарстві;
- небажання рахуватися із світовим досвідом, догматична гігантоманія у виборі пріоритетів і напрямів розвитку сільського господарства;
- індустріальний фетишизм, що став основою дискримінації селянства тощо [1].

Група вчених-аграрників Лупенко Ю. О., Саблук П. Т., Месель-Веселяк В. Я. та Федоров М. М. вважають, що структурні перетворення в аграрній сфері втілилися у формування трьох моделей господарських формувань:

- 1) японська і китайська, де селянин господарює на невеликих за розмірами земельних ділянках (до 2 га). Подібними в Україні є господарства населення й особисті селянські господарства. Їх можна кваліфікувати представниками дрібного бізнесу;
- 2) європейська, побудована на фермерських господарствах, розміри яких від 10 до 100-150 га. Аналогом таких формувань в Україні є фермерські господарства, яких нараховується понад 33,1 тис. із середнім розміром землекористування в межах 100 га;
- 3) американська, де розміри господарств у межах 1-2 тис. га і більше. Таких господарств в Україні налічується 8,3 тис. й обробляють вони понад половину сільськогосподарських угідь [2].

В агропромисловому комплексі України вже відбулися глибокі соціально-економічні зміни: формується багатокладна економіка на основі різних форм власності з одночасною трансформацією виробничих відносин, здійснюється земельна реформа, функціонують кооперативи, селянські та фермерські господарства. Ядром економічної політики є виробничі відносини, а в них – відносини власності. Тому стратегічна мета полягає в такій побудові цих відносин, щоб виробник мав право власності і взаємодіяв з партнерами на основі добровільного вибору, взаємних інтересів і економічної відповідальності. Відносини власності, побудовані на пріоритеті особистої зацікавленості і права власної (приватної)

власності, визначають конкретні напрямки і механізми реалізації аграрної політики. Тому принциповою особливістю соціального змісту сучасної аграрної політики є її спрямованість на отримання свободи вибору видів і форм господарської діяльності, яка забезпечує реальне право власності на засоби виробництва і результати своєї праці [3].

Дослідження показали, що в процесі ринкової трансформації аграрного сектору були й недоліки. Це насамперед стосується:

- непередбаченої й досі неврегульованої холдингізації та концентрації корпоративних і орендних прав;
- підміни автоматичного режиму ручним управлінням у сфері державної підтримки аграрного сектору. Мова йде про повернення ПДВ, надання бюджетної компенсації відсотків за кредитами, надання бюджетних дотацій на інноваційні програми, бюджетне субсидування придбання техніки й агролізингу;
- недостатньої державної підтримки розвитку сільських територій, соціальної підтримки села, зволікання щодо розв'язання проблем зайнятості селян, підтримки паритетності їхніх доходів .

Досвід видатних аграрних реформ світу, здійснених за ініціативою та за регулятивного впливу держави, свідчить, що реальний успіх реформ забезпечувався тоді, коли держава суб'єктами аграрних відносин і аграрних реформ визначала власників землі, власників засобів виробництва і безпосередньо працівника на землі. Конкретний суб'єкт аграрних реформ, безперечно, може бути одночасно і власником землі, і працівником на ній, і власником засобів виробництва, але це не відміння існування саме таких ролей і необхідності брати їх до уваги з боку держави при здійсненні і регулюванні аграрних реформ.

Вістряг аграрної реформи, її ядром, була і залишається земельна реформа . Відносини власності на землю визначають соціально-економічний стан суб'єктів земельних відносин у суспільстві та мотивацію до праці, які зумовлюють виробництво і розподіл додаткового продукту. Важливою ознакою відносин власності на землю є характер її обігу, тобто порядок переходу прав власності на земельні ділянки – все це по-різному впливає на ефективність сільськогосподарського виробництва.

Отже, підсумовуючи проведені дослідження, ми доходимо висновку, що аграрна реформа – це комплекс взаємопов'язаних заходів економічного, соціального та екологічного характеру, спрямованих на зміну та вдосконалення аграрних відносин з метою формування стійкого конкурентоспроможного аграрного виробництва, розвитку сільських територій та забезпечення продовольчої безпеки країни, шляхом збалансування інтересів виробників агропродовольчої продукції, які бажають максимізувати свої доходи, жителів сільських територій, які бажають повноцінної реалізації свого права власності на майнові та земельні паї, та суспільства, яке бажає мати достатній рівень фізичної й економічної доступності до безпечного та якісного продовольства.

Список використаних джерел:

1. Жулканич Н. М., Газуда Л. М., Лендел М. А. Формування аграрних відносин в контексті соціально-економічних перетворень на селі. Науковий вісник Ужгородського Університету. 2000, серія «Економіка», випуск 6. С. 48-51.
2. Лупенко Ю. О., Саблук П. Т., Месель-Веселяк В. Я., Федоров М. М. Результати і проблеми реформування сільського господарства України. Економіка АПК. 2014, № 7. С. 26-38.
3. Семенов В. Ф. Реформування аграрних відносин в історичному минулому та сучасна аграрна політика України [Електронний ресурс]. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1973/1/Реформування%20аграрних%20відносин%20в%20історичному%20минулому%20та%20сучасна%20аграрна%20політика%20України.pdf>.